

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 37-40

1 și 15 octombrie 2016

EDUCAȚIA TINERILOR pentru apărarea și promovarea familiei creștine tradiționale (II)

2. Familia – factor esențial în educația copiilor și a tinerilor

Familia constituie *rădăcina* educației tinerilor noștri. Ea are un rol esențial în stabilirea reperelor valorice ale copiilor. Familia creștină este un mediu sacru al lucrării harului Preasfintei Treimi în viața membrilor ei, a părinților și a copiilor, modelându-le caracterele și edificându-i spiritual și intelectual. De aceea, creșterea copiilor trebuie realizată în lumina credinței, cu iubire și responsabilitate paternă, împletind educația (informația) cu rugăciunea și filantropia. Cu ajutorul părinților și al celorlalți membri ai familiei, copilul își formează propria *viziune despre lume și societate, despre viață – ca dar al lui Dumnezeu* – și despre rostul ei mântuitor și *deprinde*, în mod firesc, *credința în Dumnezeu*, care îi formează personalitatea și îi fundamentează *caracterul religios-moral*. Credința îl ajută pe copil să deprindă și să cultive bunătatea și omnia, iubirea de Dumnezeu și de semeni, precum și toate celelalte virtuți creștine.

a) Educația copiilor în familie însă nu se formează doar prin cuvinte, ci, mai ales, prin *exemplul educativ al părinților* ca modele de urmat. Modul de viață al părinților, frumusețea armoniei dintre soți sau durerea dezbinării lor, lumina virtuților lor sufletești sau întunericul patimilor, principiile de viață oglindite în cuvinte, gesturi sau atitudini, pacea launtrică a familiei sau neliniștea ei, toate acestea lasă urme adânci în sufletul copiilor, în creșterea și în formarea lor, în deschiderea conștiinței și viziunii lor spre lume, spre semeni și spre Dumnezeu. Numai în măsura în care în mediul familial domnesc *pacea și buna înțelegere* există șansa ghidării copiilor către virtute. *Părinții* care participă cu regularitate la viața Bisericii, la *Sfânta Liturghie*, care se roagă acasă, care postesc și trăiesc bucuriile și încercările vieții în lumina credinței, vor imprima, în mod firesc, valorile moral-spirituale în viața copiilor lor, deschizându-le această perspectivă fericită a înțelegerii sensului dumnezeiesc al vieții noastre în această lume. Este îmbucurător faptul că mulți părinți arată măsura credinței lor când aduc copiii la Sfânta Împărtășanie, înțelegând că, în fața atâtor provocări și probleme ale societății actuale, doar *harul lui Dumnezeu îi poate ocroti pe copii* și-i poate ajuta să crească sănătos, atât trupește, cât și sufletește. Părinții, împletind, astfel, în creșterea copiilor, preocuparea lor de acasă cu Darul lui Dumnezeu din Taina Sfintei Liturghii, pun un început binecuvântat actului educațional. Copiii născuți și crescuți în familii de oameni credincioși deosebesc cu claritate *binele de rău, adevărul de minciună; sunt mai buni, mai împăciuitori, neconflictuali, ascultători, altruști, harnici*. Toate aceste frumuseți sufletești ale omului izvorăsc din comoara credinței. Credința în Dumnezeu este cea mai importantă moștenire spirituală pe care familia o transmite copiilor, și, în mod firesc, *Școala*, alături de Biserică, trebuie să continue această cultură a edificării intelectuale și morale a tinerilor noștri. În școală tinerii își largesc orizontul cunoașterii dobândit în familie, își dezvoltă înclinațiile vocaționale și se pregătesc pentru viață. Iar în Biserică, actul edificării educaționale a tinerilor se întregeste prin formarea religios-morală, prin cunoașterea

realităților spirituale, în lumina cărora tinerii pot împărtăși din taina bucuriilor vieții Împărăției lui Dumnezeu.

b) O altă componentă principală a formării copiilor este *legătura lor armonioasă cu părinții*, izvorâtă din *dragoste filială* și cultivată în *ascultare și respect*, ca un răspuns la dragostea părintească. Copiii se hrănesc și cresc cu dragostea părinților, în armonia familiei, fiind datori a le oferi acestora prețuirea lor. Lipsa armoniei în relațiile dintre părinți, denaturarea relațiilor dintre părinți și copii lasă curenți serioase în formarea lor intelectuală și sufletească.

Copiii noștri, tinerii de mâine, sunt aceia care au datoria și responsabilitatea de a duce mai departe identitatea noastră de credință, cultură, limbă și neam. De aceea, în această lume individualistă în care trăim, cu toții deopotrivă avem responsabilitatea comună de a promova *cultura valorilor morale perene prin educație*, de a ocroti cu orice preț *instituția sfântă a familiei creștine tradiționale* – mediul spiritual în care se înrădăcește fundamental actul educațional, creșterea intelectuală și formarea spirituală adevărată a tinerilor noștri.

3. Provocările actuale din societatea românească în ce privește educația și familia

Fenomenul *secularizării* crescând ne pune, în prezent, în fața unei puternice provocări negative în ceea ce privește *educația și familia*, care va determina, cu siguranță, consecințe multiple pentru societatea în care trăim.

a) Prima provocare împotriva educației morale și a familiei o constituie preocupările susținute ale unor persoane și instituții de *introducere a Educației Sexuale în curricula obligatorie, sub umbrela disciplinei „Educație pentru Sănătate”*. Așa cum arată *„Planul multianual integrat de promovare a sănătății și educației pentru sănătate”*, lansat de către Ministerul Sănătății și Administrația Prezidențială, din lipsa necesarului de cadre didactice pregătite pentru această disciplină, autoritățile sunt dispuse să ofere accesul în școli unor ONG-uri (precum *Coaliția pentru unitate de gen; Fundația Irex; Asociația Semper Musica; Asociația Accept etc.*) care desfășoară deja programe în acest sens de o nocivitate morală covârșitoare pentru copiii și tinerii noștri. Cunoșcând riscurile negative extraordinare pe care această materie le-ar putea avea asupra tinerilor, asupra instituției sfinte a familiei creștine tradiționale, Patriarhia Română, prin sectorul abilitat, a făcut multiple solicitări pentru ca implementarea unei asemenea materii de studiu, fundamentată pe *Standardele pentru educația sexuală în Europa* (elaborată de *Organizația Mondială a Sănătății*), să nu se facă în școlile din țara noastră. Mai mult, Biserica

(continuare în p. 2)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

100 DE ANI de la intrarea României în Primul Război Mondial. Jertfele preoțimii

La 15/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, în vederea eliberării teritoriilor intracarpătice de sub dominația Imperiului Austro-Ungar. România va lupta alături de „Puterile Antantei”: Franța, Anglia, Italia și Rusia, împotriva „Puterilor Centrale”: Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria. De îndată trupele românești au trecut Carpații, pe Valea Prahovei, Valea Oltului și Valea Jiului, reușind să cucerească anumite teritorii din Nordul Transilvaniei. Din nefericire, bucuria a fost de scurtă durată, căci forțele germane și austro-ungare au reușit să forțeze armata română să se retragă la sud de Carpați; în același timp, armatele bulgare au reușit să ocupe Dobrogea. Cu alte cuvinte, forțele armate române au fost înfrânte în câteva luni de forțele „centrale”, care au reușit apoi să ocupe Oltenia și Muntenia, inclusiv Capitala. Guvernul României a fost nevoit să se refugieze la Iași, iar armata noastră a putut să stabilizeze frontul în Sudul Moldovei, unde, în vara anului 1917, vor avea loc cunoscutele lupte de la Mărăști, Mărășești și Oituz ș.a. Din nefericire, în pofida acestor strălucite victorii militare, România a fost nevoită să încheie o pace separată cu Puterile Centrale, care ar fi dus – dacă ar fi câștigat ele războiul – la însemnate pierderi teritoriale. Spre sfârșitul anului 1918, Puterile Antantei au reușit să schimbe mersul evenimentelor, încât, în final, Austro-Ungaria s-a destrămat, fiind nevoită să ceară pace.

A urmat bucuria revenirii unor teritorii românești înstrăinate la țara-mamă: Basarabia (27 martie 1918), Bucovina (28 noiembrie 1918) și Transilvania, cu Banatul, Crișana și Maramureșul, la 1 decembrie 1918. Se realiza statul național „România Mare”.

În cursul acestei prime conflagrații mondiale, țara a suferit sute de mii de jertfe omenești, nenumărate distrugereri, jafuri etc. Era firesc ca și Biserica Ortodoxă să cunoască astfel de suferințe.

(continuare în p. 7)

Pr. Academician Mircea PĂCURARIU

Din cuprins:

Protopop Pr. Dr. Vasile Gafton

**Scurte reflecții legate de modul nostru
uman de a fi, între realitatea gândită și
realitatea trăită (I) | pagina 2**

Drd. Mihai-Octavian Groza

**Clerici în închisoare și exil Un secol de la
instituirea „graniței culturale”, arestarea,
încarcerarea și deportarea preoților
români transilvăneni în vestul Ungariei |**

pagina 6

Protopop

Pr. Dr. VASILE GAFTON

Scurte reflecții legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită și realitatea trăită (I)

Continuând demersul nostru inițiat într-un număr anterior al „Telegrafului”, o întrebare ce ni se pare a fi importantă în acest moment este aceea legată de relevanța prezenței lui Dumnezeu în gândirea omului, pentru ca existența umană să fie completă. Altfel spus, dacă noi, oamenii, nu ne mai gândim la Dumnezeu și ne gândim numai la noi înșine și la cele din lume, mai suntem sau nu mai suntem cu adevărat oameni? Și nu spunem aceasta plecând de la încercarea de a aborda ființa umană din perspectiva unei existențe luate pur și simplu în datele ei strict biochimice, ci din punctul de vedere al unei existențe umane constituite din cele două elemente pe care i le atribuie antropologia ortodoxă, respectiv trup și suflet.

Mai mult decât atât, facem această afirmație din punctul de vedere al finalității ființei umane, finalitate care este aceea de a ajunge la „asemănarea cu Dumnezeu” (cf. Fac. 1, 26). Or, gândind logic, nu poți să te asemeni cu ceva ce excluzi sau elimini din start din propria gândire. De ce? Pentru că, așa cum spune Ștefan Afloroaei, urmându-l pe Immanuel Kant, gândirea include o oarecare formă de dorință pentru ceea ce ea consideră a fi de mare importanță pentru ea, obiectul dorinței gândirii fiind acela cu care gândirea tinde să se identifice [Ștefan Afloroaei, „Metafizica noastră de toate zilele. Despre dispoziția speculativă a gândirii și prezența ei firească astăzi”, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 261]. În consecință, dacă îl eliminăm pe Dumnezeu din gândirea noastră îl eliminăm ca obiect al dorinței gândirii noastre și ca posibilitate de a ne „asemăna” cu El. Astfel, eliminându-L din gândirea noastră pe Dumnezeu eliminăm posibilitatea de a atinge un mod de a fi deplin, un mod complet de a fi om [Ibidem, p. 146].

Ținând cont de cele afirmate anterior, în ce măsură perspectiva (post)modernă referitoare la un mod de a fi uman doar din punctul de vedere al datelor biologice măsurabile poate fi relevantă? Poate să ne mulțumească pe deplin doar

trupescul ce ne caracterizează? Putem ține seama doar de corporalitatea noastră biologică în momentul în care vorbim despre ceea ce ne poate împlini ca oameni? Și, dacă, totuși, facem acest lucru, cine ne poate da certitudinea că trupul nostru nu este mai mult decât credem noi că este de fapt și, dacă este mai mult, atunci ne putem întreba: Nu cumva este el mai mult tocmai datorită sufletului cu care este unit prin creație? O privire mai largă asupra stării primordiale a omului, precum și asupra momentului căderii omului în păcat (moment relatat de Sfânta Scriptură în Cartea Facerii), ar putea, credem, să ne ofere date interesante din acest punct de vedere.

Sfânta Scriptură ne spune că prima rezidență a omului pe pământ a fost în rai, locul în care l-a pus Dumnezeu (Fac. 2, 8), dar și locul cu care avea o comuniune strânsă, deoarece trupul omului a fost luat din pământ. Porunca lui Dumnezeu oferă omului o posibilitate în plus, aceea de a-și alege personal un anumit mod de a fi. Pentru ca omul să poată face această alegere, Dumnezeu i-a încredințat mai întâi demnitatea de a alege nume potrivite pentru toate animalele. Alegerea era, deci, o acțiune deja cunoscută de om, și era o alegere care deja opera distincții în cadrul lumii și pentru lume, din moment ce așa cum a numit omul animalele așa le-a rămas numele (Fac. 2, 19).

Putem observa în legătură cu cele două etape ale exercitării acestei demnități a alegerii de către om că ea presupune utilizarea gândirii în vederea luării unei decizii. Însă, pe de o parte, punerea numelor de către Adam presupune un anumit tip de gândire, o gândire reflexivă, care se manifestă spre cele din exterior și le definește, le stabilește o normă de existență sau „le dă nume” în conformitate cu porunca lui Dumnezeu, Care validează la finalul acțiunii rezultatul procesului reflexiv al omului.

Pe de altă parte, cealaltă poruncă, referitoare la abținerea de la mâncarea din pomul cunoștinței binelui

și răului, presupune un alt tip de gândire, o gândire tot reflexivă, dar care de această dată vizează în mod predilect interiorul, iar nu exteriorul omului. Este o gândire contemplativă al cărei rezultat nu este definirea și normarea a ceva din exterior, ci constatarea unei corespondențe interioare, „după chip”, cu Cel care a dat porunca și, totodată, încercarea de a-și da sie însuși, ca ființă „după chipul”, o orientare preponderent spirituală, spre o „asemănare” cât mai apropiată și mai fidelă cu Acela.

Este vorba despre un proces în oglindă. La o observație mai atentă se poate vedea că ambele alegeri îl privesc pe om, însă una cu privire la exterioritatea sa, iar alta cu adresare directă dimensiunii sale interioare. Care este scopul punerii de nume? Găsirea unui ajutor pe potrivă omului (cf. Fac. 2, 20). Din acest motiv, atunci când femeia este adusă de Dumnezeu la Adam, el utilizează același mod de gândire care stabilește corespondențe între interior și exterior, între realitatea pe care o gândește și realitatea pe care o trăiește ca venind în contact cu sine din exterior. Femeia îi este prezentată lui Adam ca având o existență provenită din exteriorul său, o existență care (în sfârșit!) poate fi privită ca „ajutor pe potrivă”, însă, în pofida exteriorității, Adam îi pune numele în concordanță cu un criteriu de interioritate. Astfel, Adam spune: „Iată, aceasta-i o *din* oasele mele și carne *din* carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată *din* bărbatul său” (Fac. 2, 23).

Vorbim despre asumarea unei existențe care nu se poate schimba, o existență așa cum este dată, propusă, oferită prin porunca lui Dumnezeu. De cealaltă parte, față în față cu modul de existență evocat anterior, avem o altă manifestare a existenței, căreia, de această dată, îi stabilește omul modul de a fi, atunci când pune nume animalelor (dar și femeii). Dumnezeu nu schimbă numele date de Adam, și aici ar trebui să remarcăm că a pune nume sau a da poruncă sunt acțiuni care stabilesc foarte clar o ierarhie.

Educația tinerilor pentru apărarea și promovarea familiei creștine tradiționale (II)

(urmare din p. 1)

noastră a recomandat ca alternativă la demersul autorităților un suport de curs pentru profesori – *Educație pentru o dezvoltare sănătoasă a adolescentului* (curs acreditat în 2015 de către Ministerul Educației Naționale), care promovează pentru copii și tineri sănătatea sufletească, valorile morale ale familiei tradiționale.

Rostul școlii este acela de a crea *caractere morale integre*, de a educa elevii în spiritul valorilor superioare și de a-i învăța să prețuiască *iubirea ca virtute*, nu ca un simplu sentiment care duce la hedonizarea instinctelor, pentru plăceri trecătoare și periculoase, în afara instituției sfinte a familiei. Este absolut necesar ca tinerii să fie pregătiți pentru a prețui și a deprinde valorile religios-morale ale familiei, arătate în *curăție, iubire sinceră și fidelitate*.

b) O altă provocare actuală, deosebit de dăunătoare pentru instituția familiei tradiționale, este *legalizarea parteneriatului civil, indiferent de sex* (recunoscut deja în 19 state ale Uniunii Europene). O propunere legislativă în acest sens s-a depus spre aprobare la Camera Deputaților,

având deja avizul Comisiei pentru muncă și protecție socială. Promulgarea unei astfel de legi, a parteneriatul civil, ar însemna, de fapt, *legiferarea concubinajului* și un pas mare spre legalizarea *legăturilor împotriva firii*, deci o amenințare imensă la statutul familiei creștine.

Răspunsul Bisericii noastre pentru apărarea instituției familiei se regăsește în demersul *Coaliției pentru Familie*, demarat la finalul anului 2015, prin lansarea unui proiect de revizuire a Constituției, pentru definirea „căsătoriei” drept „*uniunea dintre bărbat și femeie*”. Noul proiect de lege urmărește revizuirea articolului 48, alineat 1, din Constituția României, care prevede: „*Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor*”, astfel: „*Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor*”. S-a considerat că „soți” este un termen vag și deschis

interpretărilor, iar pentru a proteja valoarea morală a familiei și a sprijini nașterea și creșterea generațiilor viitoare acest termen trebuie înlocuit. S-au adunat în total peste 3 milioane de semnături (deși minimul era de 500.000), iar în data de 24 mai 2016 au fost depuse la Parlament. Curtea Constituțională a avizat în ziua de 20 iulie a.c., cu unanimitate de voturi această inițiativă, următoarele etape presupunând votarea în Parlament a propunerii legislative, iar ulterior, modificarea art. 48, alineat 1, de Parlamentul României.

Familia tradițională este amenințată de multe alte încercări din partea unora care încearcă a redefini însăși instituția căsătoriei. Orice amenințare la adresa familiei creștine tradiționale este, în fond, o amenințare față de societatea însăși, deoarece viitorul unui popor trece prin familie. Iar pentru apărarea familiei, Biserica trebuie să-și înnoiască mereu lucrarea și exigențele ei misionare.

[Referat prezentat la **Congresul Internațional de Teologie Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale**, București, 3-7 septembrie 2016.]

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Joi, 1 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de alți membri ai Sfântului Sinod, la festivitatea de deschidere a *Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea* care s-a desfășurat la București.

Vineri, 2 septembrie. A participat la ședința de lucru a Academiei Române.

Duminică, 4 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și un mare sobor de preoți și diaconi pe o scenă amenajată în fața Catedralei Naționale din București, cu ocazia *Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea*. În aceeași zi, a avut o întâlnire cu membrii delegației de tineri care au reprezentat Arhiepiscopia Sibiului la întâlnirea de la București. Seara, a participat, în Sala Conventus a Patriarhiei Române, la deschiderea lucrărilor Congresului Internațional de Teologie „Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale”.

Luni, 5 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a participat la Patriarhia Română, la Congresul Internațional de Teologie „Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale”, în cadrul căruia a susținut referatul „Educația tinerilor pentru apărarea și promovarea familiei creștine tradiționale”.

Martți, 6 septembrie. A participat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, la manifestările prilejuite de împlinirea a 20 de ani de la terminarea Facultății a absolvenților promoției 1996.

Miercuri, 7 septembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 8 septembrie – Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului. Cu prilejul serbării hramului, Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” din localitatea Bazna, jud. Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii oficiate la altarul de vară al schitului, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit diacon pe teologul Radu Constantin Rodean.

Vineri, 9 – Sâmbătă, 10 septembrie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și la invitația Preașfințitului Părinte Episcop Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, Înaltpreasfinția Sa, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Iosif, Mitropolitul Ortodox al Europei Occidentale și Meridionale, Preașfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, și Preașfințitul Părinte Siluan, Episcopul Ortodox Român al Italiei, a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Nașterea Maicii Domnului” din Cremona, Italia. Cu acest prilej, Înaltpreasfinția Sa a oferit comunității românești o părticică din moaștele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 11 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Parohia „Sfânta Cruce” Torino II (Italia).

Martți, 13 septembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 14 septembrie – Sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci. Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătorirea hramului Mănăstirii Sădincea, jud. Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură, iar la sfârșitul slujbei a acordat acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători. În cadrul slujbei, a oficiat tunderea întru ieroschimonaș a protosinghelului David Stoica, starețul Mănăstirii. De asemenea, în cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit întru preot pe diaconul Radu Constantin Rodean pe seama parohiei Șoroștin, protopopiatul Mediaș.

Joi, 15 septembrie. A prezidat comisia de admitere a candidaților înscriși la Școala Doctorală din cadrul Facultății de Teologie din Sibiu. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și la invitația ÎPS Părinte Dometian, Mitropolit de Vidin (Patriarhia Bulgariei), ÎPS Sa a participat la manifestările prilejuite de aniversarea a 200 de ani de la nașterea celui dintâi exarh al Bulgariei, Antim I.

Vineri, 16 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul Dimitrie” din Vidin, alături de Preafericitul Părinte Neofit, Patriarhul Bulgariei, și un mare sobor de ierarhi, preoți și diaconi. La sfârșitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa a dăruit catedralei o părticică din moaștele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 18 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae” din localitatea

Marpod, protopopiatul Agnita. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul teolog Florin Viorel Savu a fost hirotonit diacon. La final, Înaltpreasfinția Sa i-a hirotonit întru iconom pe actualul paroh, pr. Marius Munteanu, și pe fostul paroh, pr. Moise Rusu, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Sărbătoarea s-a încheiat cu sfințirea troiței de la intrarea în curtea bisericii și cu binecuvântarea casei parohiale, renovată complet în perioada recentă. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba Vecerniei în Biserica „Sfânta Treime” din Brașov-Dârste, împreună cu un sobor de preoți și diaconi. La finalul slujbei religioase, i-a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru clerici” părintelui Iosif Bogdan, ca apreciere a întregii activități pastorale. Înaltpreasfinția Sa a participat, apoi, la o procesiune în cartierul brașovean spre o troiță închinată eroilor din Dârste căzuți la datorie pe câmpurile de luptă, în special în timpul Primului Război Mondial. ÎPS Laurențiu a sfințit această troiță, a oficiat o slujbă de parastas și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 19 septembrie. A participat, la Capela Mitropolitană, la slujba de Te Deum, oficiată cu prilejul începerii cursurilor pentru obținerea gradelor preoțești. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Martți, 20 septembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A predat cursuri de Teologie Liturgică preoților înscriși la cursurile pentru obținerea gradelor preoțești.

Miercuri, 21 septembrie. A prezidat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, comisia examenului de capacitate preoțească. A vizitat șantierul de lucru de la Centrul social-filantropic „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna” din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Vineri, 23 septembrie. A prezidat, la Reședința mitropolitană din Sibiu, ședința administrativă cu protopopii Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 25 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Intrarea în Biserica a Maicii Domnului” din localitatea Mălâncrav, protopopiatul Mediaș. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Florin Viorel Savu a fost hirotonit preot pentru parohia Valea Lungă, protopopiatul Mediaș. La final, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit iconom pe preotul paroh Răzvan Andrei Crăciun, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Seara, Înaltpreasfinția Sa a făcut parte din delegația care a întâmpinat oaspeții sosiți în România pentru a participa la manifestările dedicate Sfântului Antim Ivireanul, pe Preafericitul Părinte Ioan X, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient, și pe Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Mitropolit de Rustavi (reprezentantul Patriarhului Georgiei).

Luni, 26 septembrie. Alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinția Sa a participat la manifestările prilejuite de târnosirea altarului bisericii Mănăstirii Antim.

Martți, 27 septembrie – Sărbătoarea Sf. Ierarh Antim Ivireanul. Alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu un mare sobor de ierarhi, preoți și diaconi la altarul de vară al Catedralei Patriarhale din București.

Miercuri, 28 – Joi, 29 septembrie. Înaltpreasfinția Sa a participat, în Arhiepiscopia Râmnicului, la manifestările prilejuite de proclamarea oficială a canonizării Sfinților Cuvioși Neofit și Meletie de la Stânișoara și a Sfinților Cuvioși Daniil și Misail de la Turnu.

Vineri, 30 septembrie. A participat la festivitățile prilejuite de aniversarea a nouă ani de la întronizarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În contextul aniversării în acest an a unui secol de la intrarea României în Primul Război Mondial, a apărut sub egida Editurii Armatei lucrarea lui Aurel Pentelescu și Ionuț Constantin Petcu, *Episcopii Armatei Române. Biografii. Documente (1921-1948)*. Colaborarea dintre Biserica și Armată a fost una foarte strânsă încă din perioadele veche a istoriei. Încă din secolul XV găsim secvențe istorice care dau mărturie a legăturii dintre domnitorul țării, în calitate de conducător al armatei, și reprezentanții Bisericii. Legătura aceasta între câmpul de luptă și intervenția divină are o lungă istorie în tradiția bizantină, care se răsfrânge și în viața țărilor române.

Pe lângă aceste aspecte de natură generală au fost identificați încă de timpuriu și „preoți de oaste”, precum preotul Iuga (în 1424), din vremea lui Alexandru cel Bun, și alți clerici care au luptat alături de domnii lor și, mai apoi, au ajuns chiar episcopi, cum este cazul lui Anastasie Crimca în Moldova sau Sava Brancovici în Transilvania.

Autorii lucrării de față pornesc tocmai de la această realitate a apariției asistenței religioase organizate în cadrul armatei pe baza a ceva ce exista deja. În perioada medievală, în timpul luptelor pentru apărarea teritoriului și al revoluțiilor de la 1821 și 1848-1849, au fost numeroși preoți alături de cei pe care îi păstoreau, inclusiv în 1830, la apariția armatei române permanente ca „miliție națională” în Principatele Române.

La 2 mai 1850, marele spătar Nicolae Ghica, șeful oștirii din Țara Românească, a rugat Sfânta Mitropolie de la București „să caute a rândui câte un preot pe lângă fiecare polc al oștirii din garnizoanele București, Craiova și Brăila”.

La 15 mai 1915 Biserica Ortodoxă a luat în discuție posibilitatea numirii unui protopop care să organizeze toată activitatea preoților militari, fiind numit un profesor de la Facultatea de Teologie din București, în persoana lui Constantin Nazarie. Acesta a redactat *Instrucțiunile asupra atribuțiilor preoților de armată*, care au fost aprobate de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și ulterior de Marele Stat Major al Armatei prin ordinul 3451 din 28 octombrie 1915. Aceste instrucțiuni au stat la baza activității preoților din armată până la înființarea Episcopiei Armatei.

La sfârșitul războiului, la 25 decembrie 1918, protoiereul iconom Constantin Nazarie înainta un *Referat asupra activității preoților din armată în campania din 1916-1918*, în care aducea argumente pentru ca asistența religioasă pentru militari să devină o permanentă și chiar să se înființeze o Episcopie a Armatei. Prin *Înaltul Decret Regal nr. 3378 din 20 iulie 1921* se promulga *Legea privitoare la organizarea clerului militar* și se înființa Episcopia Armatei cu sediul ales simbolic la *Catedrala Încoronării din Alba Iulia*, condusă de un episcop asimilat cu gradul de general de brigadă.

La începutul celui de al Doilea Război Mondial erau 108 preoți militari, ulterior fiind mobilizați alți peste 200 preoți. După război, odată cu instaurarea regimului comunist în România a început și acțiunea deliberată de distrugere a elitei militare și a clerului militar. Astfel, la 8 mai 1945 s-a înființat *Direcția Superioară a Culturii, Educației și Propagandei*, la 2 octombrie același an s-a transformat în *Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă* în cadrul căruia funcționa doar un *Birou Legături Cler* care avea misiunea de a coordona munca preoților militari cu cea a „educatorilor” numiți în unitățile militare, astfel încât primii să devină propagandiști ai „idealurilor democratice” și „colaboratori prețioși ai guvernului democrat”. După desființarea Episcopiei Armatei și a Inspectoratului Clerului Militar în 1948, preoții militari au fost trecuți în rezervă. Episcopia a funcționat 27 de ani, sub îndrumarea a 3 episcopi, Iustinian Teculescu (1923-1924), dr. Ion Stroia (1925-1937) și dr. Partenie Ciopron (1937-1948), fiind desființată prin *Ordinul nr. 946426 al Regiunii militare Cluj* din 22 august 1948.

Lucrarea este una realizată cu multă acrivie și care face lumină asupra anumitor aspecte ce au fost preluate de către tradiție ca fiind adevărate și care sunt dovedite acum de către autori, pe baza documentelor, ca fiind de altă natură.

Mitropolitul Laurențiu

Tiparnița de la Iași în secolul al XVII-lea. Introducerea tiparului în Moldova (II)

Petru Movilă este ctitorul Academiei de la Kiev, prima instituție de învățământ superior pentru slavii răsăriteni, unde se studia în limba latină și după programă și metode occidentale (aici alcătuiindu-se conceptul inițial al *Mărturisirii Ortodoxe*, cercetată, îndreptată și aprobată în anul 1642, în cadrul Sinodului de la Iași), dar și promotorul unei „opere” cuprinzătoare de regenerare și afirmare a Bisericii Ortodoxe, programul său având în vedere și izbutind să realizeze obiective precum: înființarea unei rețele școlare, întemeierea de tipografii, așezăminte sociale etc., susceptibile să asigure depășirea stării de criză a instituției ecleziastice, precum și dezvoltarea ei pe făgașul firesc. În privința surselor de inspirație s-a făcut observația că „în concepția lui Petru Movilă, cultura occidentală nu însemna o apropiere de catolicism, ci o armă pe care o împrumuta de la acesta pentru a-i putea rezista” [P.P. Panaitescu, *Studii*, ediție îngrijită de Ștefan S. Gorovei și Maria-Magdalena Székely, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 11]. De asemenea, „una dintre cele mai caracteristice trăsături ale activității sale” este aceea că dorește ca „opera” lui să fie răspândită în cuprinsul lumii ortodoxe [Ibidem, p. 13], astfel încât nu numai în Polonia, ci și în Rusia și în Țările Române se deschid școli, se întemeiază tipografii, încep și se consolidează colaborări culturale, se convoacă sinoade, se dezvoltă pelerinaje și solidarități duhovnicești foarte vizibile și eficiente în afirmarea unității Bisericii în contextul concret al timpului. Această mișcare culturală și spirituală inițiată de la Kiev în împrejurări atât de dificile are consecințe dintre cele mai evidente în Țările Române. Între alte inițiative culturale rămân în posteritate cele privitoare la reluarea activității de tipărire de carte la Târgoviște (în anul 1635), precum și întemeierea primei tipografii în Moldova, în anul 1640, urmată de o bogată producție de carte în anii următori. Ca proces general, se poate constata că, începând cu secolul al XVII-lea, în viața culturală din Țările Române se observă „influența mai mult sau mai puțin directă a Renașterii bizantine, prin Marea Școală de la Constantinopol, continuatoare a vestitei Universități bizantine, și, în al doilea rând, influența Academiei lui Petru Movilă”, care aducea în Răsărit, prin filieră poloneză, valori ale Renașterii apusene [Ioan G. Coman, „Umanismul Ortodoxiei românești”, în vol. *Ortodoxia românească*, coordonator I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, Editura Institutului

Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992. S-a mai observat că „iezuții au provocat, chiar indirect, o reacție culturală ortodoxă; renașterea Ortodoxiei, cu centrul la Kiev, nu la Lemberg, s-a slujit nu de vechile elemente de cultură slavonă sau de vreo influență răsăriteană grecească, ci se făcu (de românul Petru Movilă, n.n.) pe temelia culturii latine a Poloniei” (P.P. Panaitescu, *Influența polonă în opera și activitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin*, Cultura Națională, București, 1925, p. 156). S-a mai remarcat că „amândouă aceste școli au apărut ca reacții ale Ortodoxiei împotriva propagandei calvine și împotriva propagandei catolice”, însă, cu timpul, caracterul confesional, acut la început, va face loc preocupărilor eminentamente umaniste [Ibidem, p. 128].

Încercări de introducere a tiparului în Moldova fuseseră și înainte de Vasile Lupu. O astfel de inițiativă, nefinalizată, i se atribuie lui Despot Vodă, care, în 1562, și-ar fi dorit o tipografie la Suceava, în care urma, la sfatul lui Ioan Ugnad, să imprime, cu caractere chirilice, o *Evanghelie* în limba română (*Walachische Sprache*) [Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. II, partea I 1451-1575, București, 1891, CCCCIX, p. 445 (*Scrisoarea unui anume Wolfgang Schreiber despre motivele purtării sale cu Despot-Vodă în cestiunea tipăririi Bibliei în românește*)]. Câteva decenii mai târziu Miron Barnovschi ar fi avut o încercare similară, de asemenea, nefinalizată, din cauza împrejurărilor tragice în care și-a încheiat domnia. Totuși Domnul de la Iași este unul dintre fondatorii tipografiei din Liov, unde, cu cheltuiala sa, sunt tipărite două lucrări în care îi este menționat numele pe pagina de gardă și au imprimat stema Moldovei; după dânsul Moise Movilă procedează la fel [P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, p. 192]. Ajuns la 1632 în scaunul de mitropolit al Moldovei, Sf. Varlaam [Varlaam, unul dintre colaboratorii lui Miron Barnovschi (ii fusese și duhovnic), îl cunoștea de multă vreme pe Petru Movilă și era la curent cu proiectele acestuia (Dionisie Udișteanu, *Popas la 300 de ani dela moartea Mitropolitului Varlaam*, colecția *Restituiri – Arhim. Dionisie Udișteanu*, inițiată, îngrijită, și editată de Mircea Motrici, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, p. 25; Constantin Nonea, *Legăturile Mitropolitului Varlaam cu Biserica Ortodoxă din Chiev și Moscova*, în MMS, an. XXXIII, 1957, nr. 46, pp. 810-811; Daniel Niță-Danielescu, „Sfinți români pelerini la Kiev”, în vol. *Mărturisirea de Credință. Locul și rolul ei în tradiția Bisericii Ortodoxe*,

Relația dintre teologia academică și teologia doxologică, Editura Doxologia, 2013, pp. 427-429)] are între priorități întemeierea unei tipografii, fapt pentru care se adresează, în anul 1637, din Suceava, Țarului Mihail Feodorovici, prin mijlocirea lui Paladie Ponovitoi, solicitându-i sprijinul. În epistola sa arată: „cartea Sfântului Calist, cuvântările la *Sfânta Evanghelie*, ca să cetească preoții în biserică spre învățătura românilor credincioși este gata și scrisă, numai să se dea la tipar” [G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, Editura Academiei, București, 1962, p. 72; G. Ștrempel, *Relații româno-ruse în lumina tiparului*, București, 1955, p. 12]. Solicitarea rămâne însă fără răspuns, Mitropolitul adresându-i-se, probabil, între timp Domnului Țării, Vasile Lupu, pentru găsirea unei alte soluții. Cum legături mai vechi se stabiliseră între ierarhul de la Kiev și Mitropolitul și Domnul de la Iași, acesta din urmă, după exemplul din anii trecuți al lui Matei Basarab [În anul 1635, cu ajutorul cerut și primit de la Kiev, începea să funcționeze tipografia românească din Câmpulung-Muscel], și pe temeiul relațiilor deja existente, ce duseseră la întemeierea, în 1640, după modelul Academiei kievene și cu profesori veniți de acolo, a Colegiului de la Mănăstirea „Sf. Trei Ierarhi” din Iași, va solicita și va primi de la Sf. Petru Movilă, în același an, o tipografie complet utilată, precum și meșteri tipografi. Evenimentul rămâne de referință pentru posteritate, câteva decenii mai târziu Dimitrie Cantemir atribuindu-i lui Vasile Lupu meritul de a fi „început deșteptarea spiriteelor și a veni iarăși la lumină din întunericul cel adânc al barbariei” [Descrierea Moldovei, traducere de Gh. Guțu, Editura Academiei Române, București, 1973, p. 320], iar în anul 1834, când tipărește *Liturghierul*, Mitropolitul Veniamin Costachi își înscrie eforturile în tradiția deschisă de Vasile Lupu și de Sf. Mitropoliți Petru Movilă și Varlaam [El știe că „la 1644” (*sic!*) Vasile Lupu „a rânduit ca să se învețe și să se scrie și în limba românească”, înființând și o tipografie (...) pre care au trimis-o prea învățatul Mitropolit al Kievului”, Petru Movilă, iar „tălmăcierea *Evangeliei*” (*Cazania*, n.n.) a făcut-o Mitropolitul Varlaam. „Prefața” la *Dumnezeieștile Liturghii ale Sfinților Ierarhi Ioann Hrisostomul, Vasile cel Mare și Grigorie Dialogul*, Iași, 1834, la Ilie Gheorghiuță, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1946, p. 185].

Pr. Dr. Daniel NIȚĂ-DANIELESCU

Tipografia Diecezană din Arad (II)

Poate o imagine și mai edificatoare asupra rostului Tipografiei Diecezane din Arad va fi posibil a se forma astăzi prin adăugarea informațiilor publicate în nr. 7/13 februarie 1944 al revistei „Biserica și Școala”: „În tipografia Diecezană s’au tipărit o mulțime de publicațiuni, cărți didactice, literare și religioase, care au avut menirea să susțină graiul și cultura română la granița de vest a românismului. Aci s’au tipărit cărțile pentru școlile primare, în sute de mii de exemplare, calendarele pentru popor în sute de mii de exemplare, biblioteca „Semănătorul” – inițiată în 1916 – în sute de mii de exemplare, o bună parte din cărțile ei tipărite în mai multe ediții și epuizate, „Biblioteca creștinului ortodox” în sute de mii de exemplare și alte cărți de interes literar, istoric și religios, atât de necesare culturii naționale și propagandei creștine. Numai într-un interval de 25 ani, între 1918-1943, au apărut de sub teascurile tipografiei Diecezane din Arad un număr de 189.610 publicațiuni zilnice, săptămânale și lunare, și 683 cărți didactice, literare și religioase, în 2 641 845 exemplare. Și numai aceste cifre sunt suficiente, ca să evidențieze opera națională pe care a îndeplinit-o „Diecezana”, în cursul celor 65 ani de când există, la care se mai adaugă ajutoarele pe care le-a dat, din venitele ei, parohiilor sărace, văduvelor de preoți și orfanilor” [*Sărbătoarea Diecezanei*, „Biserica și Școala”, nr. din 7/13 februarie 1944, p. 49].

De altfel, din paginile aceleiași editoriale aflăm că prin grija directă a episcopului Andrei Magieru s-a cumpărat o nouă mașină tipografică de mare capacitate, credem, cea din urmă investiție mare făcută.

Analizând succint conținutul publicațiilor periodice apărute în Tipografia Diecezană: „Biserica și Școala” și „Calendarul diecezan”, este posibil a înțelege rostul pe care fie și numai prin zecile de mii de pagini ale acestora, instituția tipografică arădeană l-a îndeplinit pentru susținerea neamului și a limbii și per ansamblu, pentru luminarea minții și a sufletului acestui neam.

„Biserica și Școala” – foaie bisericească, scolastică, literară și economică, buletin oficial al Eparhiei Aradului, așa cum a fost considerată pe toată perioada apariției sale – își propunea „a deștepta simțul religios și moral și respectul cuvenit bisericii și sfințelor ei așezăminte, a înainta bunăstarea școlilor și respectiv învățământul popular, pentru scopul culturii sau luminii celei adevărat naționale” [Editorialul *Către onoratul publicu romanu*, în „Biserica și Școala”, nr. 1 din 30 ianuarie/11 februarie 1977, p. 2].

Munca și strădania redactorilor săi, Vasile Mangra (1877-1878; 1883-1884 și 1899-1900), Augustin Hamsea (1879-1882; 1884-1899), Roman Ciorogariu (1901-1917), Teodor Botiș (1917-1921), Simeon Stana (1922-1936), Gheorghe Ciuhandu (1937-1938), Ilarion Felea (1939-1945), Demian Tudor (1946-1947) și Petru Deheleanu (1948), toți adevărate personalități care au activat pe altarul Bisericii și al neamului, au făcut ca aceasta să împlinească un rost bine determinat în instruirea oamenilor și în trezirea și formarea conștiinței naționale românești. Articolele cu caracter istoric, literar, pedagogic, teologic, științific, economic, pastoral, predicile sau recenziile, notele, informațiile referitoare la viața românilor din întreaga Transilvanie și chiar din Vechea Românie, împreună cu partea oficială care informa despre hotărârile

centrului eparhial, la care trebuiesc adăugate informațiile diverse au făcut din această revistă un organ de publicitate prestigios, o adevărată tribună de dezbateră a năzuințelor culturale, spirituale și, implicit, naționale ale românilor.

Impactul revistei „Biserica și Școala” în vederea realizării Marii Uniri și mai târziu în perioada interbelică și postbelică, până în momentul întreruperii apariției sale, în iunie 1948, prin intervenția brutală a autorităților totalitariste, asupra oricăror încercări de distrugere a ființei neamului românesc a fost covârșitor. El poate fi înțeles numai prin coroborarea conștientă a informațiilor referitoare la îndrumările date în vederea susținerii gospodarilor români cu cele referitoare la combaterea sectarismului sau a efectului devastator al alcoolismului sau al altor boli sociale ale timpului, dar și cu mesajul împlinit de prezentare a monografiilor parohiale ca mijloace de conservare a identității naționale și spirituale.

Într-un astfel de context este astăzi un imperativ a sublinia faptul că publicația „Biserica și Școala” a luptat cu toate resursele de care a dispus pentru acest lucru.

În paralel, în Tipografia Diecezană apărea, din inițiativa aceluiași episcop Ioan Mețianu, începând cu anul 1880 și „Calendarul diecezan”. Având exemplul celui editat la Sibiu, acesta urmărea același scop al ridicării prin cultură a românilor. De altfel, însăși redactarea acestuia de către profesori ai Preparandiei și ai Institutului Teologic din Arad (Augustin Hamsea, Teodor Ceonța, Teodor Botiș ș.a.) era o garanție în acest sens.

Pr. Lect. Univ Dr. Gabriel BASA,
Facultatea de Teologie „I.V. Felea”,
Universitatea „A. Vlaicu”, Arad

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRAȘANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

8 septembrie – a slujit la Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” – Nocrich.

9 septembrie – a săvârșit Sfânta Liturghie la Schitul Breaza – jud. Brașov

11 septembrie – a slujit în parohia „Sf. Ioan Botezătorul” – Galați, Făgăraș.

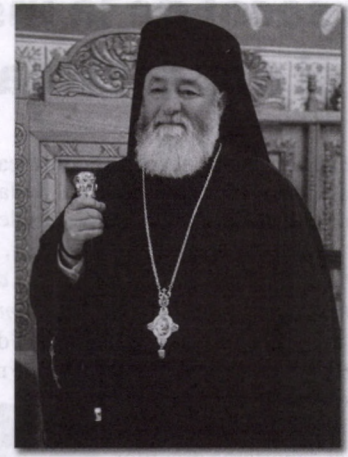
13 septembrie – a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala din Făgăraș și slujba înmormântării Părintelui Profesor Alexandru Bușilă.

18 septembrie – a săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus.

25 septembrie – a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus și apoi a oficiat slujba parastasului pentru Părintele Arsenie Boca.

30 septembrie – a participat la manifestările dedicate împlinirii a 9 ani de patriarhat ale Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Adrian NAE

Misiunea ortodoxă azi: provocări și limite (IV)

5. *Lipsa dialogului cu oamenii de cultură și știință.* Explozia informațională este o caracteristică a lumii (post)moderne în care trăim. Niciodată omul nu a avut la dispoziție atâtea mijloace de informare, niciodată nu a dispus de atât de multe alternative de comunicare. Totuși, acest fapt nu a dus la o sporire a comuniunii. Dimpotrivă, de foarte multe ori dialogul lipsește cu desăvârșire... Se pun atunci întrebările: Care să fie poziția corectă a Bisericii Ortodoxe față de cultura și știința de astăzi? Este nevoie de o alegere între delimitare sau implicare în polemică – fie de natură culturală, fie științifică? Poate să existe, oare, și o a treia cale și, dacă da, care să fie ea?

În opinia noastră, această „a treia cale” există, și ea trimite la modul în care Biserica a înțeles întotdeauna să-și ducă misiunea ei în conformitate cu valorile perene ale Evangheliei. Nu a fost vorba de o atitudine negativă față de cultură, ci de o valorificare a acesteia prin mijloace conforme cu spiritul creștin. În fapt, imediat după 1990 unii teologi au subliniat importanța unui raport deschis, bazat pe dialog, între clerici și intelectuali (exemplul cel mai concludent fiind cel al Pr. Prof. Ion Bria).

Raportul credinței cu postmodernitatea ridică și problema ambiguității „întoarcerii religiosului”, adică căutarea unui răspuns la întrebarea fundamentală: Va fi secolul al XXI-lea religios sau umanist? În fapt, orice polemică în jurul caracterului „religios” al secolului ce începuse poate fi considerată inutilă, de vreme ce toate Bisericile au inițiat noi proiecte de evanghelizare pentru a înfrunța secularizarea sau descreștinarea societății în epoca actuală.

Părintele Profesor Ion Bria a fost conștient de faptul că fiecare epocă istorică a pus probleme specifice credinței. Totuși, lumea noastră oferă credinței creștine posibilități noi care trebuie descoperite grație discernământului critic, „semințelor” Verbului prezente între „buruieni”, precum căderea multor mituri ca: acela al progresului aducător de fericire prin intermediul dezvoltării științei și tehnicii, acela al rațiunii iluministe, acela al ideologiilor totalitare. Aceste mituri deveniseră „religii secularizate” și aspirau să ia locul credinței creștine. Dispariția lor lasă un sentiment de gol și de dezorientare. Aceste mituri se forțau să acrediteze ideea conform căreia creștinismul este un reziduu al trecutului, depășit definitiv de progres, o religie mitică și irațională, neiluminată de Rațiune, o negare a marilor Forțe ale Naturii și ale Istoriei, precum Rasa, Națiunea, Proletariatul, Spiritul războinic și lupta de dominare.

Printre „religiile secularizate” ale omului modern se găsește și Știința. După cum am mai arătat, există oameni de știință care propovăduiesc de-a dreptul o credință neșarmuită în progresul științific, pe care-l văd ca răspuns valid la toate problemele existențiale. Mai exact, există patru mari poziții în ceea ce privește raportul dintre religie și știință (B. Russel 2012:7-9): 1. o opoziție, un „război” între știință și religie, fiecare sistem făcând afirmații contradictorii despre realitate (vezi disputa evoluționism-creaționism), 2. o separație între religie și știință, în sensul în care între cele două nu poate exista nici conflict, nici identitate, deoarece sunt axate pe domenii ale experienței total diferite (știința răspunde la întrebări de genul *cum*, iar religia la cele de genul *de ce*), 3. un dialog știință-religie,

continuare a unei lungi tradiții ce ține de așa-numita „teologie naturală”, și 4. o integrare a științei și religiei, conform principiului că cele două sunt în mod esențial una, fiind separate doar în chip artificial (vezi opera lui Pierre Teilhard de Chardin).

Urmărind, după modelul patristic, valorificarea teologică a culturii în care trăiesc, creștinii nu pot face abstracție de progresul științei și de bogăția acumulărilor culturale. Totuși, ei le privesc pe acestea în mod „doxologic” – prin prisma creației divine –, nu cantitativ și predictiv – ca produse autonome, ale hazardului. Ele sunt așadar incluse într-un scop creațional. Pe de o parte, atât știința, cât și teologia exprimă efortul uman „de a descoperi comori ascunse”; pe de altă parte, paralelismul între cele două căi, științifică și teologică, subliniază natura lor diferită. Se poate vorbi chiar despre un „apofatism al apologiei creștine” – căci Apologetica nu are un rol strict negativ, de contracarare a atacurilor venite din partea culturii și mai ales a științei. Dimpotrivă, ea reflectă cercetarea teologică în funcția ei mărturisitoare: Apologetica este „acel demers pozitiv de afirmare a temeiurilor credinței în Areopagul culturii unui veac anume... Apologia ortodoxă constituie în mod fundamental o afirmație, iar nu o negație... Este vorba de afirmarea mărturisitoare a Dumnezeuului celui Viu lucrător în istorie adresată celor care nu Îl cunosc încă” (A. Lemeni 2014:41).

Deși intenția primă este a promova simplist o „sinteză” între știință și teologie, de multe ori acest lucru nu este posibil. Cele două demersuri sunt uneori de-a dreptul antagonice, provocând actul de credință al omului, iar poate că cel mai dramatic se observă acest lucru în cazul problemelor de bioetică. H. Tristram Engelhardt jr. deosebea între viziunea transcendentă și cea imanentă a acesteia; mai nou însă, se tinde spre dispariția diferenței dintre bioetica creștină și bioetica seculară, rezultatul fiind un relativism care pune în umbra valorile Evangheliei (H.T. Engelhardt jr. 2005:69-70).

Dar știința zilelor noastre, oricât de avansată ar părea ea, nu oferă răspuns la chestiunile de natură spirituală ale omului. În lumea postmodernă, celui care se întreabă asupra sensului vieții lui și a sensului istoriei, privind la viitor îngrozit, acelaia credința creștină i-l prezintă pe Iisus Hristos ca pe Acela Care cu moartea și Învierea Sa dă sens – nobil și grandios – întregii existențe umane. Ca exemplu concludent amintim lupta Bisericii contra neognosticizmului prezent în lumea contemporană. În general, gnosticizmul are o viziune ciclică asupra lumii, iar istoria și cultura trebuie să se înscrie acestei ciclicități naturale și imanente. Curentul new-age-ist tocmai această ciclicitate o afirmă, depărtându-i pe creștini de la perspectiva eshatologică pe care ne-a adus-o Hristos, perspectivă pe care – în contextul diferitelor alternative postmoderniste – nimeni nu ar trebui să o poată interzice, propunând o altă viziune despre însuși conceptul de religie.

Dacă noul gnosticizmul își arogă pretenția de a „asigura” o mântuire omului recent – dezorientat spiritual și religios –, „Biserica – spune Părintele Ion Bria – nu «garantează» mântuirea în mod legalist, prin declarație formală; Biserica fiind «instrumentul Duhului Sfânt» și mediul în care creștinii sunt antrenați în această înaintare (epectază) «din

început în început» (Sfântul Grigorie de Nyssa), înaintare ce este infinită” (I. Bria 2002:59).

De aceea, pentru Biserica Ortodoxă „provocarea modernității” presupune în mod necesar „redresarea hermeneuticii teologice”, deoarece această provocare are nevoie de explicații și clarificări pe care numai teologia le poate face. În special învățământul teologic trebuie să fie adaptat în funcție de mutațiile lumii contemporane; se cere o mai mare atenție unor noi direcții, de natură pastoral-vocațională (cultivarea vocației și a misiunii), didactică (cultivarea competenței teologice) și educațional-culturală (sintaxa dintre teologie, societate, cultură, civilizație). Sunt și anumite ambiguități ce trebuie depășite: „unii profesori pretind că pastorala ar putea înlocui misiologia, alții confundă misiologia cu sectologia sau ecumenismul cu prozelitismul și sincretismul” (*Ibid.* 111). Tocmai din acest motiv este absolut necesară redefinirea unor noțiuni cum ar fi spiritualitate, Tradiție, Ortodoxie.

Cu totul interesant, dilemele cu care se confruntă omul credinței și omul științei sunt ilustrate elocvent de Jane, prima soție a cunoscutului cosmolog și fizician Stephen Hawking. Încheiem acest scurt eseu cu reflecțiile sale: „Astăzi mai mult ca oricând, religia își vede adevărurile revelate amenințate de teoriile științifice și se retrage în defensivă, pe când savanții pornesc la atac, insistând că argumentul rațional este singurul criteriu valid în înțelegerea fenomenelor universului. Poate că ambele tabere și-au înțeles greșit rolurile. Oamenii de știință au toate cele necesare să răspundă la întrebarea: Cum a apărut universul cu tot ce conține el, inclusiv viața? Dar, cum modul lor de a gândi se bazează pe criterii pur raționale și materialiste, fizicienii nu pot pretinde să răspundă la întrebările: de ce există universul și de ce noi, ființele umane, suntem aici să-l cercetăm, așa cum specialiștii în biologie moleculară nu pot să explice de ce – dacă acțiunile noastre sunt determinate de un cod genetic egoist – ascultăm uneori de vocea conștiinței și manifestăm altruism, compasiune și generozitate. Chiar și aceste calități umane au fost atacate de psihologii evoluționisti, care au încadrat altruismul într-o teorie genetică rudimentară, după care colaborarea familială se presupune că favorizează supraviețuirea speciilor. În mod asemănător, sofisticarea spirituală a activităților muzicale, artistice și poetice este considerată doar o funcție foarte evoluată, dar cu origini primitive” (J. Hawking 2013:171-172).

Bibliografie (selectiv): Bertrand Russel, *Religie și știință*, trad. Monica Medeleanu, Herald, București, 2012; Adrian Lemeni (coord.), *Apologetica Ortodoxă*, vol. 2: *Dialogul cu științele contemporane*, Basilica, București, 2014; H. Tristram Engelhardt jr., *Fundamentele bioeticii creștine: perspectiva ortodoxă*, trad. Mihail Neamțu, Cezar Login și Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2005; Ion Bria, „*Spre plinirea Evangheliei*”. *Dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza și transmiterea Tradiției*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2002; Jane Hawking, *Dragostea are 11 dimensiuni. Viața mea cu Stephen Hawking*, trad. Alexandru Macovescu, Humanitas, București, 2013.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

CLERICI ÎN ÎNCHISOARE ȘI EXIL

Un secol de la instituirea „graniței culturale”, arestarea, încarcerarea și deportarea preoților români transilvăneni în Vestul Ungariei

Anul acesta se împlineste un secol de la intrarea Regatului Român în Primul Război Mondial, un secol de la campania armatei române în Transilvania, dar și un secol de la declanșarea prigoanei împotriva slujitorilor altarelor, împotriva preoților transilvăneni, „vinovați” de faptul că „*au ținut vie flacăra focului credinței naționale în poporul românesc*”. În cele ce urmează, vom încerca, în limitele impuse de formatul revistei, să analizăm fațetele unui episod aproape necunoscut din istoria Transilvaniei, consumat în intervalul 1916-1918, și anume ridicarea, încarcerarea și deportarea preoților români în Vestul Ungariei, având ca suport documentar mărturiile culese și publicate în perioada interbelică de preoții Sebastian Stanca, Romulus Cădea și Grigore N. Popescu.

Pe fondul desfășurării Primului Război Mondial, al intrării Regatului României în război de partea Triplei Înțelegeri, al ofensivei trupelor române în Transilvania, campanie soldată însă cu un eșec din cauza înfrângerilor suferite de români pe frontul de sud, al derutei și al panicii provocate de trupele române în rândul maghiarilor și sașilor, respectiv a euforiei trăite de românii transilvăneni, autoritățile austro-ungare au dispus, prin ordinul ministrului de interne cu numărul 4845, din data de 31 august 1916, supravegherea și urmărirea „*mişcărilor naționaliștilor români*”. A doua etapă a măsurilor guvernamentale maghiare a avut un caracter represiv, deoarece a prevăzut, pe de o parte, arestarea, încarcerarea și deportarea intelectualilor transilvăneni, acuzați de „*trădare de patrie*”, „*spionaj în favoarea României*”, „*instigare împotriva autorităților*”, iar, pe de altă parte, numirea unor comisari ministeriali maghiari în toate „*preparanțiile confesionale române*”, precum și instituirea unei „*granițe culturale*” de-a lungul arcului carpatic, de la Orșova până la Vatra Dornei, ce însemna de fapt etatizarea și maghiarizarea școlilor confesionale românești ortodoxe și greco-catolice, în interesul „*siguranței statului*”. Cu alte cuvinte, autoritățile maghiare au intenționat reținerea, încarcerarea și alungarea din mijlocul comunităților românești a liderilor formatori de opinie, în mod special a preoților. În acest sens, conform istoricului Ioan Bolovan, autoritățile austro-ungare au procedat la înființarea unor instituții și la adoptarea unor măsuri speciale pentru coordonarea arestărilor și internărilor, în cadrul Ministerului de Interne de la Budapesta activând o secție specială a deportaților și internaților români, condusă de consilierul ministerial Jekelfallussy Zoltán.

Trebuie precizat că un astfel de sistem represiv fusese gândit încă din anul 1907, când Antal Huszar, funcționar al secției politice din guvernul de la Budapesta, a publicat o carte, destinată exclusiv membrilor guvernului, intitulată *Cartea neagră*, în paginile căreia autorul îi prezintă pe toți „*daco-românii*”, preoți și mireni, care urmau a fi încarcerați în cazul izbucnirii unui conflict în zonă.

Din statistice realizate în perioada interbelică de preoții Sebastian Stanca, Romulus Cădea, Grigore N. Popescu, precum și din cea realizată de părintele academician Mircea Păcurariu, rezultă că 1 din 4 preoți au avut de suferit, fiind arestați, încarcerați, internați, refugiați, maltratați sau uciși, acest procent dovedind că slujitorii altarelor, liderii incontestabili ai poporului român din Transilvania, au plătit, alături de alți intelectuali, un preț mult prea mare pentru faptul că și-au iubit limba, neamul și credința.

Sursele documentare consultate oferă o serie de mărturii ale preoților români transilvăneni referitoare la reținerea, încarcerarea și deportarea în Ungaria, precum și la despărțirea de familie, tratamentul și condițiile de încarcerare, alimentația sărăcăcioasă a celor deținuți etc.

Majoritatea preoților, pentru a spori efectul produs de măsurile autorităților austro-ungare, au fost ridicați în timpul serviciului divin, metodă dovedită de mărturiile păstrate: „*[...] unii preoți au fost ridicați chiar din altar, în timpul Sfintei Liturghii. Nu i-au lăsat nici să termine serviciul divin, săvârșind nu numai o nelegiuire, ci și un sacrilegiu*”.

Înainte de a fi internați în Ungaria, preoții au fost încarcerați și anchetați în închisorile Clujului, Odorheiului sau Seghedinului, fiind maltratați și înjosiți „*ca cele mai urgite animale, alături de toți tâlharii, vagabonzii, bicherii, haimanalele*”.

Odată scăpați de furia anchetatorilor, cei mai mulți preoți au fost expulzați în interiorul Ungariei, memoria colectivă reținând condițiile inumane în care aceștia au călătorit, precum și umilințele la care au fost supuși.

Ajunși la destinația finală, aceștia au fost pur și simplu abandonați în necunoscut, obligați să se descurce singuri, să își găsească un adăpost, o sursă de alimentare: „*Zdrobiți, amărâți, flămânzi și nenorociți ne târâm la poliția de graniță,*

de aici la pretură [...] ne ia naționalul și ne dă libertatea să ieșim singuri în oraș. Scăpați de tutela urgisită a agenților secreți care ne-au purtat pe la icoane, ca pe cei din urmă tâlhari, răsuflăm mai ușor”.

Sursele documentare descriu viața exilaților („*expuși primejdiei de a pieri aici de foame*”), relația cu autoritățile maghiare (cărora „*suferința noastră le oferă prilej de plăcere și satisfacție*”), lipsa de ocupație a celor internați („*lipsiți de orice ocupație fizică și intelectuală nu ne rămâne alta decât să hoinărim vagabonzi pe uliți, pe malul lacului și prin vii*”), precum și alimentația precară („*cu alimentația o ducem tot mai rău. Voluminoasa noastră cărciumărită ne înăsprește tratamentul din zi în zi. Carne de bou bătrân pusă la fiert la 11 ni se așterne caldă la ora 12, garnisită cu legume crude, stropite cu apă rece și oțet. Zgârciurile de stomac ne silesc adeseori să postim ziua întreagă*”).

Izolarea, lipsa unor activități fizice sau intelectuale, contactele sporadice cu familia prin intermediul corespondenței, precum și atenta supraveghere a autorităților îi determină pe internați să își găsească diferite căi de refugiu (plimbări, literatură). Încercările repetate de ocupare a unor posturi rămase vacante din cauza războiului, care să le permită preoților un minim de decență, au fost primite cu ostilitate de autoritățile maghiare, singura posibilitate fiind aceea a colaborării cu populația locală în sectorul agricol.

Unul dintre cei mai mari dușmani a fost, folosind o sintagmă consacrată de istoriografie, „*generalul iarnă*”, asprimea iernii influențând comportamentul preoților români internați în Ungaria, nevoiți să își asigure singuri, prin orice mijloace, sursa de încălzire.

După părerea noastră, deținerea, încarcerarea și deportarea preoților români transilvăneni în Ungaria a fost exagerat comparată, de unii istorici, cu sistemul concentraționar din perioada comunistă. Trebuie precizat că cei deținuți și deportați au beneficiat de o „*pensie*” de internare (care varia de la câteva coroane, până la câteva zeci de coroane și care îi permitea celui deținut asigurarea unui minim alimentar), de colete cu alimente expediate de familii sau de diferite bănci și asociații românești (băncile „*Albina*” din Sibiu, „*Victoria*” din Arad și „*Ardeleana*” din Orăștie fiind cele mai active în acest sens), puteau trimite și primi corespondență, aveau acces la diferitele periodice ale vremii, inconvenientul, pentru un intelectual, fiind arestul la un domiciliu stabil, într-un teritoriu străin, condițiile improprie, ocară populației maghiare, precum și limbajul aspru și jignitor utilizat de autoritățile de ordine austro-ungare în raportul cu deținuții.

La începutul anului 1917, în urma numeroaselor intervenții ale populației locale, depășită de situație și incapabilă să întrețină numărul mare de încarcerați, autoritățile maghiare au procedat la eliberarea unui însemnat număr de deținuți. Cu toate acestea, eliberarea nu le-a adus preoților ușurarea situației, dimpotrivă, odată întorși acasă și-au aflat avutul

„*pustiu*”, în „*jaf și mizerie*”, fiind obligați să se prezinte săptămânal la poliție și să suporte supravegherea fiecărei acțiuni de către organele de ordine maghiare.

Demn de menționat este și faptul că de aceste măsuri nu a fost scutită nici conducerea superioară a celor două Biserici românești transilvănene, în intervalul 1916-1917 atât membrii Consistoriului ortodox de la Sibiu, cât și ai celui greco-catolic de la Blaj, fiind mutați în „*refugiu*”, împreună cu cele două seminarii teologico-pedagogice, la Oradea Mare, departe de linia frontului, de unde activitatea acestora putea fi mai ușor supravegheată.

Prăbușirea fronturilor în toamna anului 1918, destrămarea monarhiei austro-ungare, izbucnirea revoluției, preluarea puterii politico-administrative de către români, prin intermediul consiliilor naționale, și realizarea actului unirii cu Regatul României nu îi vor scuti pe preoți de suferințe, aceștia căzând victimă trupelor bolșevice maghiare ce operau pe teritoriul Transilvaniei, situația acestora înrăutățindu-se pe măsura înaintării armatei române. De asemenea, după ocuparea Banatului de către trupele sârbești, în urma convenției de armistițiu dintre Antanta și Ungaria, după refuzul preoților de a pomeni pe regele Petru al Serbiei, în locul regelui Ferdinand al României, la Sfânta Liturghie, sârbii, comportându-se ca o adevărată armată de ocupație, au inițiat o serie de persecuții antiromânești, preoții fiind cei mai vizați, un număr semnificativ fiind arestați și închiși la Vârșeț și Belgrad.

Instituirea „*graniței culturale*”, arestarea, încarcerarea și deportarea preoților români transilvăneni în Ungaria s-a resimțit atât la nivelul comunităților românești, lipsite de liderii spirituali și politici, cât și la nivelul individului simplu, rămas fără îndrumare spirituală, pradă diferitelor tentații și deprecierei moravurilor. La un veac de la consumarea evenimentelor, în limitele impuse de formatul revistei, am încercat prezentarea unui episod foarte puțin cunoscut din istoria noastră națională, care înfățișează experiența individuală și colectivă din perioada Primului Război Mondial a unui segment social-profesional și vocațional-cultural ce a exercitat în istoria românilor o influență majoră asupra comunităților românești și a națiunii în ansamblul său, în speranța că viitoare materiale vor completa cele relatate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Audoin-Rouzeau, Stéphane; Becker, Annette, *Războiul redescoperit (1914-1918)*, traducere de Cristina Popescu, Elena-Tudora Duță, îngrijirea ediției și prefață de Florin Țurcanu, București, Editura Corint, 2014.
2. Bolovan, Ioan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate și raporturi de gen*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015.
3. Cădea, Romulus, „*Biserica ardeleană în anii 1916-1918*”, în *Candela. Revistă teologică și bisericească*, an XXXVII, număr 10-11, 1926, pp. 244-253.
4. Groza, Mihai-Octavian, „*Din istoria mai puțin cunoscută a Marului Război. Instituirea „graniței culturale”, arestarea, încarcerarea și deportarea preoților români transilvăneni în Ungaria (1916-1918)*”, în *Astra Salvensis*, an III, număr 6, 2015, pp. 43-61.
5. Groza, Mihai-Octavian, „*Displacements of Population in the Years of the Great War. The Arrest, the Incarceration and the Deportation of the Romanian Transylvanian Priests in the West Hungary (1916-1918)*”, în volumul *Między Geopolityką a Emigracją*, coordonat de Robert Mieczkowski, Varșovia, Editura Armagraf, 2016, pp. 11-32.
6. Păcurariu, Mircea, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
7. Popescu, N., Grigore, *Preoțimea română și întregirea neamului*, volum II, *Temnițe și lagăre*, București, Tipografia Vremea, 1940.
8. Stanca, Sebastian, *Contribuția preoțimii române din Ardeal la Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)*, ediție, studiu introductiv, note și indici de Mihai-Octavian Groza, Mircea-Gheorghe Abrudan, Deva/Cluj-Napoca, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei/Editura Argonaut, 2015.
9. Torrey, E., Glenn, *România în Primul Război Mondial*, traducere din limba engleză de Dan Criste, București, Editura Meteor Publishing, 2014.

Drd. Mihai-Octavian GROZA

100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial. Jertfele preoțimii

(urmare din p. 1)

Încă din vara anului 1915, s-a creat „Serviciul religios al armatei române”, subordonat Marelui Cartier General al Armatei. Acest serviciu era condus de preotul *Constantin Nazarie*, profesor la Facultatea de Teologie din București († 1926), ajutat de preotul *Vasile Pocitan* din București.

Au fost mobilizați aproximativ 300 de preoți de pe întreg cuprinsul Vechii României (cu gradul de locotenent), pentru perioade mai scurte sau mai îndelungate. Mulți dintre ei au însoțit trupele pe câmpurile de luptă, acordând asistență religioasă ostașilor, fiii lor sufletești.

Din numeroasele rapoarte pe care le-au înaintat șefului Serviciului religios, părintele *Constantin Nazarie*, rezultă că preoții militari au îndeplinit cu cinste o serie de slujbe, dar și alte îndatoriri, specifice misiunii lor pastoral-militare: Sfânta Liturghie (atunci când era posibil, de regulă în bisericile unor parohii în care era staționată o unitate militară), sfințirea apei, cu stropirea ostașilor cu agheasmă, *Te-deum*-uri, prohodirea celor căzuți la datorie, slujbe pentru cei bolnavi sau răniți, spovedania și împărtășirea ostașilor, predici la slujbele amintite sau la înmormântări, botezul unor soldați evrei, încurajarea permanentă a ostașilor, ajutor dat în infirmerii pentru îngrijirea celor răniți, cursuri de scris-citit, aritmetică, istorie și geografie pentru soldații neștiutori de carte (când era posibil), organizarea unor șezători culturale (cu recitări și coruri ostășești), grija față de copiii orfani din satele în care era staționată unitatea lor și multe altele.

Câțiva dintre acești preoți și-au jertfit viața pentru apărarea pământului țării lor, pentru întregirea hotarelor ei firești. Preotul *Nicolae Armășescu* din Tomșani – Vâlcea, de la Regimentul 2 Vânători, a fost rănit mortal pe câmpul de luptă chiar la începutul campaniei; a murit la Spitalul Colțea din București, fiind înmormântat cu onoruri militare în Cimitirul Ghencea. Preotul *Nicolae Furnică* din Urziceni – Ialomița, de la Regimentul 75 Infanterie, a luptat vitejește la Turtucaia, fiind străpuns cu baionetele de ostașii armatei inamice. Bătrânul preot *Ștefan Ionescu-Cazacu* din Poiana – Olt, înrolat în

Pe lângă acești preoți care au activat în mijlocul ostașilor pe câmpurile de luptă ori i-au îngrijit în spitale, nu pot fi trecuți cu vederea nici călugării și călugărițele – mai ales din mănăstirile Moldovei –, care au lucrat cu multă abnegație, cu dăruire de sine, pentru îngrijirea soldaților răniți sau bolnavi. Un merit deosebit a revenit mitropolitului *dr. Pimen Georgescu* al Moldovei, care a stăruit pentru înscrierea lor ca voluntari în serviciile sanitare ale armatei române și pentru pregătirea lor în vederea acestei misiuni. Mai trebuie notat că a pus la dispoziția armatei clădirile din incinta unor mănăstiri pentru adăpostirea și îngrijirea răniților și bolnavilor. La îndemnul mitropolitului s-au înscris peste 200 de călugări și călugărițe, organizându-se astfel Misiunea Călugărilor Infirmerii, pusă sub conducerea arhimandritului *Teoctist Stupcanu*. Toți și-au făcut din plin datoria, activând în diferite spitale; cei care erau hirotoniți preoți funcționau și în calitate de confesori (duhovnici) în spitalele respective. Unii dintre ei s-au îmbolnăvit – mai ales de tifos exantematic – și au murit la datorie.

• Multe călugărițe – îndrumate de maica *Eupraxia Macri* – au făcut cursurile speciale pentru infirmiere la spitalul din Târgu-Neamț, de unde au fost repartizate la spitalele din Moldova, în care au îngrijit mii de răniți. Altele – îndrumate de maica *Ana Ghenovici* – au urmat cursuri speciale la Institutul Surorilor de Caritate din București, fiind repartizate apoi la diferite spitale. Câteva călugărițe au făcut cursuri de infirmiere chiar în mănăstirile lor, lucrând apoi în serviciile sanitare ale armatei române. Unele dintre ele și-au pierdut viața din cauza tifosului exantematic.

În afară de acești preoți de mir și călugări aflați în serviciul activ al armatei române, cei din teritoriile ocupate vremelnic au îndurat alte suferințe. Aproximativ 20 de preoți și-au pierdut viața, fie împușcați de soldați din armata germană, fie în urma schingiuirilor îndurate, fie în lagărele din Germania în care au fost deportați. Sute de preoți au fost bătuți, anchetați, jefuiți de bunurile lor materiale ori alungați din parohii.

Alți aproximativ 20 de preoți din județele Tulcea, Constanța și Ialomița au fost împușcați – ori au murit în urma suferințelor

Regimentul 3 Olt, a murit la 1 ianuarie 1918, în urma rănilor primite în cursul luptelor de la Mărășești. Moartea lui a fost anunțată printr-un ordin de zi, semnat de generalul I. Vlădescu, comandantul Diviziei a Doua, care se încheia cu aceste cuvinte emoționante: „Aduceți-vă aminte de el cu toată evlavie, iar când vă închinați, rugați-vă lui Dumnezeu pentru el”. Osemintele sale au fost depuse în mausoleul de la Mărășești.

Câțiva preoți militari au fost luați prizonieri și deportați, ca: *Ion Florescu-Dâmbovița*, de la Biserica Stejarul, profesor de religie și duhovnic la Internatul Facultății de Teologie din București, *Constantin Sădeanu*, deportat în Bulgaria, *Vasile Ionescu* din Grosărea – Gorj, *Gheorghe Jugăreanu* din Mizil, *Emanuil Mărculescu* din Corabia, deportat în Germania, și alții. Rapoartele pe care le-au prezentat după eliberare, privitoare la suferințele lor, sunt de-a dreptul cutremurătoare.

Toți preoții militari și-au făcut din plin datoria față de patrie și de ostașii lor, fiind unanim apreciați de comandanții armatei. În primul rând, îl consemnăm pe protosinghelul *Iustin Șerbănescu* de la Mănăstirea Cernica, fost „copil de trupă” în Regimentul 21 Ilfov, în care și-a satisfăcut stagiul militar ca soldat, caporal și sergent. S-a călugărit apoi în Mănăstirea Cernica, fiind hirotonit ieromonah, apoi hirotesit protosinghel. De prin 1912 făcea onorific slujba de confesor în cadrul aceluiași regiment, ca apoi să activeze pe front, între anii 1916 și 1919.

Pentru faptele lor de arme, pentru modul exemplar cu care au îngrijit răniții, mulți dintre ei au fost avansați la gradul de căpitan sau decorați cu ordinele: „Avântul Țării”, „Serviciul Credincios”, „Răsplata Muncii pentru Biserică”, „Meritul Sanitar” și „Coroana României”.

îndurate – de către soldați din armata bulgară de ocupație. Câțiva preoți și călugări de aici au fost deportați în sudul Bulgariei, alții jefuiți sau alungați din parohii.

O soartă asemănătoare au avut și preoții din Transilvania, aflată până atunci între granițele Imperiului Habsburgic. Peste o sută de preoți din părțile Sibiului, Făgărașului și Brașovului au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale, odată cu retragerea trupelor române, în a doua jumătate a lunii septembrie 1916. Alți aproximativ 150 de preoți au fost aruncați în închisorile maghiare – mulți fără judecată – din Cluj, Târgu-Mureș, Odorhei, Oradea, Timișoara, Caransebeș și Seghedin. Câțiva au fost condamnați la moarte, dar sentința n-a fost executată. Alți peste 220 de preoți, vreo 15 preotese și câțiva studenți teologi au fost deportați – chiar din august 1916 – în județul Șopron, din Vestul Ungariei, unde li s-a impus domiciliu forțat, unora chiar până în vara anului 1918. Șapte preoți și doi absolvenți de teologie – mai ales din părțile de vest ale Transilvaniei – au fost uciși de unități bolșevizate ale armatei maghiare în primele luni ale anului 1919.

Câțiva preoți ardeleni, refugiați în Vechea Românie, s-au înrolat în armata română: *Iosif Comănescu-tatăl* și *Iosif Comănescu-fiul* din Codlea, *Ion Nan* din Râșnov, *Zenovie Popovici* din Satulung, *Ioan Rafiroiu* din Poiana Sărată (localități din jud. Brașov). Alți doi, *Ion Agârbiceanu*, cunoscutul scriitor, pe atunci preot în Orlat – Sibiu, și *Andrei Gălea* din Turnu Roșu – Sibiu, mai târziu consilier arhiepiscopesc la Sibiu, s-au înrolat în regimentele de voluntari ardeleni „Turda” și „Alba-Iulia”, organizate în 1918 în vechea Românie.

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Unii preoți ardeleni, după ce au zăcut un timp în închisorile maghiare, au fost eliberați, dar înrolați imediat în armata austro-ungară și trimiși pe diferite fronturi – în Italia și Galiția –, ca preoți militari, urmând să acorde asistență religioasă soldaților români care luptau pentru o cauză cu totul străină de aspirațiile neamului lor (până atunci pentru soldații din Viena funcționa doar un preot român în armata habsburgică).

Între aceștia s-au numărat *Sebastian Rusan* din Vulcan – Hunedoara (spre sfârșitul vieții a ajuns episcop, arhiepiscop și apoi mitropolit al Moldovei), *Pompei Morușca* din Șeica Mare – Sibiu, mai târziu episcop al Americii, sub numele de *Policarp*, *Andrei Moldovan* din Hendorf (azi Brădeni) – Sibiu, mai târziu preot și episcop în America, *Ioan Dăncilă* din Râpa Râmețului – Alba, după 1919 preot în armata română, *Constantin Moldovan* din Cristian – Sibiu, *Coriolan Buracu* din Mehadia – Banat, mai târziu preot militar în armata română.

A mai fost înrolat și profesorul *dr. Aurel Crăciunescu*, de la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, mai târziu consilier patriarhal. Același lucru s-a întâmplat cu preotul *dr. Ioan Felea* din Pecica – Arad, fost un timp profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, trimis pe frontul rusesc, apoi pe cel italian. După 1 Decembrie 1918, Consiliul Dirigent l-a trimis în fruntea unei delegații în Italia, pentru a face înscrieri de voluntari între prizonierii români din fosta armată austro-ungară. Mai târziu, a fost numit de guvernul român reprezentant al Crucii Roșii Române, însărcinat cu aducerea osemintelor ostașilor români din Transilvania, Banat și Bucovina, care, din cauza împrejurărilor vitrege ale istoriei, luptaseră în armata austro-ungară împotriva trupelor italiene.

Un rol însemnat în evenimentele din toamna anului 1918 a revenit preotului *Gheorghe Oprean*, mai târziu protopop în Târnăveni, care a fost ales secretar al așa-numitului Senat Central al ofițerilor și soldaților români, cu sediul la Viena. Preotul *Laurențiu Curea* din Deva a organizat, tot atunci, o unitate de voluntari români la Praga.

Este cazul să mai notăm aici că, în cursul anului 1918, mai mulți preoți militari – din vechea Românie, dar și din Ardeal –, au activat în diferite unități militare din Basarabia. Prin slujbe, dar mai ales prin predicile lor, și-au adus o modestă contribuție la românizarea acestui străvechi pământ românesc. Deși erau subordonați tot Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, ei au activat acolo, în Basarabia, sub îndrumarea directă a preotului *Constantin Partenie*, confesorul Garnizoanei Chișinău, care slujise până atunci în armata țaristă.

În sfârșit, nu putem trece sub tăcere faptul că un număr de preoți au activat în armata română chiar și în timpul cunoscutei „campanii de la Tisa” (martie-august 1919), când oștile române au intrat în Ungaria, până la Budapesta, pentru a distruge armatele bolșevice ale lui Bela Kun. Între preoții care au însoțit trupele noastre, câțiva activaseră în fosta armată austro-ungară (ca *Ioan Dăncilă*) sau în armata vechii României, ca arhimandritul *Iustin Șerbănescu* de la Cernica și ca bucovineanul *Ioan Partenie* (luat în captivitate de unguri timp de 56 de zile) sau erau ardeleni refugiați în România (ca *Iosif Comănescu*) etc.

Așadar, în cursul Primului Război Mondial numeroși preoți și-au făcut datoria către țară, slujind în armată în calitate de „confesori militari”. Au contribuit și ei – unii prin jertfa propriei vieți – la realizarea unității noastre naționale.

În august 1921 s-a înființat Episcopia Armatei (Inspectoratul Clerului Militar), cu sediul în București, apoi în Alba-Iulia, în incinta noii biserici „a încoronării”. Deși părintele *Constantin Nazarie* slujise atâția ani în armata română, acum au fost preferați alții pentru postul de „inspector al clerului militar”, cu rang de episcop (era preot văduv, deci putea fi numit). A fost condusă de episcopii *Iustinian Teculescu* (1923-1924), ales apoi la Ismail, *dr. Ioan Stroia* (1925-1937), amândoi ardeleni, și de *dr. Partenie Ciopron*, originar din părțile Dorohoiului (1937-1948), mai târziu episcop de Roman. O serie de preoți de vocație au activat în perioada interbelică în cadrele armatei, ca *dr. Constantin Nițescu*, profesor la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, *Dimitrie Lungulescu* la Craiova, *Ioan Dăncilă* la Sibiu, *Coriolan Buracu*, la Făgăraș, și mulți alții. Oricum, preoții români de pretutindeni și-au făcut datoria față de neam și țară în anii viforoși ai războiului pentru întregirea țării.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Apariție editorială inedită despre

TEOLOGI ROMÂNI ȘI STRĂINI MEMBRI AI ACADEMIEI ROMÂNE

In acest an, 2016, în care Biserica noastră străbună își desfășoară activitățile misionar-pastorale și culturale sub spectrul tematicii *educației religioase a tineretului creștin ortodox*, aniversăm, cu multă bucurie, și împlinirea a 150 de ani de existență a Academiei Române (1866-2016), cel mai important for al excelenței științifice, culturale și educaționale din țara noastră. Este un moment aniversar deosebit de semnificativ, care ne prilejuiește orientarea comună spre ceea ce ar trebui să fie prioritatea esențială a oricărei societăți care dorește progresul spiritual, cultural și material al poporului: **EDUCAȚIA**.

Educația constituie forma cea mai înaltă în lucrarea de modelare și formare a caracterului și personalității copiilor și tinerilor. Tinerii sunt temelia și viitorul țării și Bisericii noastre strămoșești. În această lume secularizată și individualistă în care trăim, în care credința și valorile spirituale sunt marginalizate sau chiar disprețuite, tinerii sunt cei care au datoria și responsabilitatea de a duce mai departe identitatea noastră de credință, cultură, limbă și neam. De aceea, cu toții deopotrivă avem o responsabilitate comună: înnoirea spirituală a mentalității sociale și promovarea culturii valorilor morale perene prin educație.

Este un lucru bine știut faptul că Școala românească s-a născut în Biserica Ortodoxă (anul acesta împlinindu-se 521 de ani de la atestarea primei școli românești care ființa lângă Biserica „Sfântul Nicolae” din Scheii Brașovului - 1495) și că cele dintâi manuale de învățatură au fost cărțile de cult, apărute și ele în tiparnițele mănăstirilor ortodoxe. Faptul acesta arată, atât de relevant, că obârșia educației, a creșterii și a formării intelectuale și morale a copiilor și tinerilor, se regăsește în spiritualitatea, în trăirea autentică și în valorile morale ale dreptei credințe. În acest sens, astăzi, când sistemul de învățământ tinde spre laicizare, suntem chemați să înțelegem că, pentru a împărtăși copiilor noștri adevărata educație, este esențială cultivarea unei legături statornice între *Biserică* și *Școală*, între formarea morală și informarea intelectuală, între spiritualitate și știință, între credință și cultură, singura în stare să asigure perenitatea noastră ca neam. *Credința în Dumnezeu* este cea mai importantă moștenire spirituală pe care Familia, Biserica, Școala și Comunitatea o pot transmite copiilor, pentru că ea îi ajută pe tineri să facă deosebire între valori veșnice și valori efemere și le formează personalitatea, învățându-i să cultive bunătatea și omenia, iubirea de Dumnezeu și de semenii, recunoștința față de generațiile trecute și responsabilitatea față de prezent și viitor.

În același sens, *al evidențierii rolului extraordinar al învățământului teologic în păstrarea și cultivarea identității de limbă, credință și cultură a neamului românesc*, mai ales aici în Transilvania, la Facultatea de Teologie din Sibiu am organizat o serie de manifestări dedicate aniversării a 230 de ani de existență neîntreruptă a învățământului ortodox românesc în Ardeal.

În toamna anului **1786** se deschideau, la Sibiu, primele cursuri pentru formarea *preoților* și a *învățătorilor* ortodocși români din Transilvania. Au trecut de atunci peste două secole, cu greutăți și neajunsuri, dar și cu realizări

notabile. Această dublă pregătire, pentru preoți și dascăli, a funcționat, mai întâi, ca o *modestă școală* cu câteva săptămâni de cursuri, mărindu-se apoi la șase luni și, mai târziu, la un an de pregătire. *Școala teologico-pedagogică din Sibiu* a fost complet reorganizată de Marele și Sfântul Ierarh *Andrei Șaguna*, Mitropolitul Ardealului, care a ridicat cursurile de teologie și de pedagogie la trei ani, și în ea se primeau doar absolvenții de gimnaziu cu opt clase. În felul acesta *Institutul Teologic-Pedagogic* din Sibiu a devenit o școală superioară, de rang universitar, cum a rămas până în 1918. Același strălucit ierarh a pregătit o generație nouă de *profesori*, prin bursierii pe care i-a trimis la studii de specializare la Universitățile de prestigiu din Apus. A cumpărat clădirile necesare pentru cursuri și internat, s-a interesat de editarea unor manuale corespunzătoare pentru ambele „secțiuni”, dar și pentru cele peste 760 de școli primare „confesionale” întemeiate și întreținute de Biserica. Mitropolitul Andrei Șaguna a fost un adevărat creator de epocă, un păstor înțelept cu o viață sfântă, care a salvat prin toată slujirea sa identitatea de credință, limbă și cultură a românilor ardeleni, dându-le întru totul pentru a apăra și a promova identitatea și demnitatea românilor din Transilvania.

După realizarea Marii Uniri în 1918, sub păstoria mitropolitului *Nicolae Bălan* (1920-1955) s-a deschis o etapă nouă în istoria instituției noastre de învățământ, care a fost transformată în *Academie Teologică*, cu patru ani de studii și cu dreptul de a conferi *diplome de licență*. Și acest vrednic mitropolit, ales din rândul profesorilor de teologie, s-a îngrijit în mod special de Academia sa de teologie, mai întâi, prin formarea unei *strălucite pleiade de profesori* noi, prin tinerii pe care i-a trimis la studii de specializare în cele mai renumite Universități din Europa și care vor onora învățământul teologic universitar de la noi timp de șase decenii! Putem aminti, dintre aceștia, pe marii părinți profesori *Dumitru Stăniloae*, pentru Teologie Dogmatică, *Liviu Stan*, la Drept Canonic, și *Nicolae Balca*, la Pedagogie, care au onorat și Facultatea de Teologie din București. La aceștia mai adăugăm pe părinții profesori: *Grigorie T. Marcu*, pentru Noul Testament, *Teodor Bodogae*, la Istorie Bisericească Universală și Patrologie, *Spiridon Căndea*, la Liturgică, Pastorală și Artă Creștină, *Nicolae Mladin*, viitorul mitropolit, pentru Teologie Morală, *Nicolae Neaga*, la Vechiul Testament, *Corneliu Sârbu*, la Teologie Fundamentală și Istoria Religiei, *Nicolae Terchilă*, pentru Filosofie și Pedagogie ș.a.

După 1948 urmează o perioadă mai dificilă pentru învățământul teologic din țara noastră, acesta despărțindu-se de stat și reducându-se doar la două școli de teologie, la București și Sibiu. Academia Teologică Andreiană de la Sibiu a devenit *Institut Teologic de Grad Universitar*, tot cu patru ani de studii. În pofida tuturor presiunilor și a obstacolelor puse de autoritățile de stat comuniste, Institutul și-a făcut datoria pregătind multe generații de preoți, care au întâmpinat, la rândul lor, aceleași rigori ale unui regim opresiv ateu, dar care n-au încetat să țină aprinsă candelă

dreptei credințe în sânul poporului român și să lumineze educația și creșterea copiilor și tinerilor.

După Decembrie 1989, Institutul Teologic a devenit Facultate de Teologie în cadrul noii Universități „Lucian Blaga” din Sibiu, așa cum, de altfel, funcționează până astăzi.

Aniversarea învățământului teologic de la Sibiu se corelează, așadar, în chip deosebit, cu sărbătoarea din acest an a Academiei Române, ambele instituții slujind vreme îndelungată pentru educația, propășirea și demnitatea neamului românesc, atât de mult încercat de vicisitudinile istoriei. De-a lungul timpului, 17 profesori de la Institutul Teologic din Sibiu au fost aleși în Academia Română, de asemenea 11 foști studenți ai Institutului sibian au fost aleși în supremul for cultural al țării, iar, în total, cel puțin 40 de membri ai Academiei Române, de la începuturi și până azi, provin din familii de preoți – cifrele acestea indicând simbolic importanța și valoarea incomensurabilă a dreptei credințe în educație și cultură.

Tocmai de aceea am primit cu multă bucurie propunerea Domnului Academician Emil Burzo, președintele Filialei Cluj a Academiei Române, de a realiza un dicționar care să prezinte toți membrii teologi ai Academiei Române pentru a arăta astfel și în acest fel simbioza dintre instituția eclesiastică și forul științific cel mai înalt al țării. De aceea, imediat au purces la elaborarea acestui dicționar Părintele Academician Mircea Păcurariu dimpreună cu Doamna Dorina N. Rusu, membru corespondent al Academiei Române, ambii cu preocupări în direcția prezentării, și până acum a personalităților ce se regăsesc în prezentul volum.

Cu smerenie, ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos, Învățătorul lumii și Izvorul înțelepciunii, să vă binecuvânteze pe toți, autori și cititori ai acestei lucrări, să dăruiască tuturor sănătate și alese împliniri sufletești.

Mitropolitul Laurențiu

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu